

III. AZ 1873-ik ÉVBEN ELHALT TUDÓSOK NEKROLOGJA.

AGASSIZ, LOUIS JEAN RUDOLPHE. Híres természettudós. Sz. 1807. május 28, elhunyt deczember 14-ikén. (L. a 63-ik füzetben 410—425 l.)

BREITHAUP, JOHANN AUGUST FRIEDRICH. Híres ásványtudós. Sz. 1791. május 18-ikán Probstzellában, Saalfeld mellett, elhunyt szeptember 22-ikén Freibergben. Miután a saalfeldi gymnasiumot elvégezte, a gyakorló bányászatra adta magát, ezután 1809-től 1811-ig ismét Jénában tanult, honnan Freibergbe ment, s ott mint az ásványtani gyűjtemény igazgatója és bányász-akadémiai segéd-tanár kapott alkalmazást. Werner Ábrahám halála után (1817) átvette az oryktognosia előadását, míg 1826-ban Mohs eltávozása után az ásványtan r. tanárának nevezték ki. 1842-től 1857-ig ásványtani gyakorlatokat is tartott a bányászakadémia hallgatóival; 1850-ben és azután még többször az ásványok paragenesisééről tartott előadásokat. Miután 1853-ban bányatanácsosi, 1863-ban főbányat. rangra emelték, 1866-ban nyugalomba vonult. Később agykorában megvakulván, 1873-ban még operáltatta a szemét, de azóta betegágyához volt bilincselve haláláig. Breithaupt még igen fiatal korában sok önálló minerologiai vizsgálatot hajtott végre, a legtöbb ásványt pontosan megvizsgálta, és igen sok új fajt vezetett be az ásványtanba. Irodalmi dolgozataiból megemlítendő a Hoffmann-féle nagy „Handbuch der Mineralogie“ folytatása, ezután az „Über die Echtheit der Krystalle“ (1816), a „Vollständ. Charakteristik des Mineralsystems“ (1820), az „Übersicht des Mineralsystems“ (1830), a „Vollst. Handbuch d. Mineralogie“ (1836—1847. 3 köt.), a „Paragenesis der Mineralien“ (1849) és számos kisebb-nagyobb értekezés folyóiratokban.

CRACE CALVERT, angol vegyész, elhunyt október 24-ikén. Tanulmá-

mányait Franciaországban végezte, egyideig chemiai assistens volt Chevreul mellett, a párisi gobelin-gyárban, s Angolországba visszatérve, a Society of Arts-ban tartott, az ipari vegytan körébe vágó előadásai tették ismeretessé. Később ugyanabban a társulatban az alkalmazott vegytanból, szerves anyagok synthesiséről és készítéséről, az anilin- és kőszénkátrányfestékekről, s több másról tartott előadásokat. 1864-ben Manchesterbe költözött, hol csakhamar a Royal Institution vegyésztanára lett, s egyidejűleg a helybeli orvosi főtanodában is tartott előadásokat.

CHACORNAC JEAN, ismeretes francia csillagász. Szül. 1823. június 21-ikén Lyonban, s eleinte a kereskedésre adta magát; Valz, a marseillei csillagda igazgatójának befolyása alatt azonban astronomiával kezdett foglalkozni, s előbbi foglalkozását egészen abba hagyta, kizárólag új szakmájának élt és 1852 május 15-ikén már egy új üstököst fedezett fel. A marseillei observatoriumon fedezte fel 1852-ben a Massalia (20-ik) bolygót, melyet azonban Gaspario egy nappal előbb fedezett fel Nápolyban, 1853-ban pedig a Phocaea (25-ik) bolygót. 1854 tavaszán a Leverrier igazgatása alatti párisi observatoriumba ment, mint segédcsőcsillagász, a hol az „Atlas éclipse“ szerkesztését kezdte meg, mely 1854-től 1863-ig 36 lapon jelent meg, s ugyanez idő alatt több kis bolygót is fedezett föl, ú. m.: Amphitrite (29.), Polyhymnia (33.), Circe (34.), Léda (38.), Laetitia (39.) és Olympia vagy Elpis (59.). 1860-ban a teljes napfogyatkozás észlelésére még Spanyolországba ment; egészsége azonban meg volt támadva, s 1863-ban megvált a párisi csillagdtól és visszavonult Vile Urbanneba, saját birtokára, Lyon mellé, a hol szorgalmasan foglalkozott a Nap megfigye-

lésével. Itt érte el halála is, 1873. szept. 6-ikán.

CHEVALLIER TEMPLE, a matematika és astron. tanára a durhami egyetemen, hol 1840-ben főleg az ő fíradozásai következtében építettek csillagásztornyot. Sz. 1794. okt. 19-ikén, elhunyt 1873. nov. 4-ikén Harrow Wieldben, hova már két év óta visszavonúlt. Főleg tanári hivatásának élt ugyan, de önálló tudományos munkálkodást is fejtett ki, így péld. Nagy-Britániában ő indította meg a napfoltok rendes észlelését, s az ő módszerét később Carrington is adoptálta, a ki egyideig observátor volt Durhamben.

COSTE, JEAN JAQUES MARIE CYPRIEN VICTOR. Híres physiológ. Sz. 1807 május 10-ikén Castriesben (départ. Hérault). Tudományos pályája kezdetén embryologiai dolgozatokkal foglalkozott, s e tudományág számára a Collége de Franceon taniszéket is alapítottak; később különösen a mesterséges haltenyésztéssel foglalkozott, melynek meghonosítása Franciaországban különösen az ő érdeme. 1851 óta a párisi tud. Akademia tagja. Az utolsó német foglalás előtt a híres Hünningeni haltenyésztő intézet (Elszászban) megalapítója és igazgatója. Elhunyt szept. 19-ikén a Rézeulieu kastélyban, Gacé mellett.

CZERMÁK NEPOMUK JÁNOS, volt pesti egyetemi tanár. Életrajza a Term. tud. Közl. múlt évi kötetében 52-ik füz., 472—477-ik l. Sz. 1828. jun. 17-ikén Prágában, elhunyt 1873. szept. 16. és 17-ikének éjjelén Lipcsében.

DONATI G. B. Sz. 1826. deczemb. 16-ikán Pisában, 1852-től 1860-ig a florenczi csillagda observátora, Arnia halála óta pedig igazgatója volt. Donati nevét igen ismeretessé tette az 1858-ik évi V. nagy üstökös fölfedezése, mely nevét is viseli. De az üstökös-fölfedezéseknél sokkal fontosabb munkálatokat is hajtott

végre, melyek közül legyen elég csupán az 1860-ban megkezdett csillag-színképi vizsgálatait említenünk. Elődelének elhunytja után főtörekvése volt oly observatoriumot létesíteni, mely mind csillagászati tekintetben, mind pedig a föld physikai viszonyainak megfigyelésére nézve megfeleljen a tudomány mai igényeinek. Az ő vezetése alatt indult meg az új csillagda építése is egy alkalmas dombon Arcetri mellett, Florencz közelében. Galuzzoban (Florencz mellett) szept. 20-ikán, kevéssel azután, hogy a bécsi meteorologiai kongressusról visszatért, a dühöngő kolera-járványnak esett áldozatul. Holttestét az olasz közegészségi törvény értelmében, mint kolerában elhunytét, elégették. Galuzzo községe, a kitünő tudós iránti tiszteletének kifejezést adandó, márványemléket szentelt emlékének a következő felirattal:

GIAMBATTISTA DONATI
Astronomo
nato in Pisa il xvi. di Dicembre MDCCCXXVI
scopri più Comete
studiò con lo spettroscopio perfezionato da lui
la luce stellare
ne chiarì il fenomeno della scintillazione
ebbe il concetto di una meteorologia cosmica
Curò l'edificazione del nuovo Osservatorio
su la collina di Arcetri illustrata da Galileo
del quale continuava la bella scuola
quando immatura morte il xx. di Sett. MDCCCLXXXIII
lo chiuse nell'angusta fossa
che il Comune del Galluzzo
onorò di questa Memoria

(Donati Keresztelő János, csillagász, született Pisában, 1826. deczember 16-ikán, fölfedezett több üstökös, tanulmányozta az általa tökéletesített színképelemzővel (spektroskóppal) a csillagok fényét, fölvilágosította (az ennél előforduló) szikrázás tüneményét, benne támadt egy világegyetemes meteorologia eszméje, ő eszközölte az új observatorium építését, a Galilei által híressé vált Arcetri dombján, a kinek szép iskoláját folytatta, midőn a korai halál őt 1873-ik évi szeptember 20-ikán e szűk gödörbe zárta, melyet Galluzzo községe ezen emlékezettel tisztelt meg.)

B. DUPIN, CHARLES, francia matematikus, sz. Varzyban, 1781. okt. 6-ikán. A párisi polytechnikumi iskolába 1801-ben lépett be, s ott két évet töltött; 1803-tól kezdve mint tengerész-mérnök a boulognei flotta építésénél működött közre. Ezután egyideig Korfuban élt, mely a tilsiti békekötés után a többi jóniai szigetekkel együtt francia uralom alá került, s ott a jóniai akadémia alapításában működött közre, melyen ő a physikát és mechanikát adta elő. Hosszabb olaszországi utazásából 1812-ben Franciaországba tért vissza, tudományos működésnek adta magát, s a következő években számos értekezést terjesztett a párisi tud. Akadémia elé. A Journal de l'École polytechniqueben is számos dolgozata jelent meg, és 1813-ban adta ki „Développemens de Géométrie” című jelentékeny munkáját. A restauráció után beutazta Nagy-Britániát, adatokat gyűjtve a tengeri, hadászati és kereskedelmi állapotokra vonatkozólag. Visszatérte után a párisi tudom. Akadémia tagjává választotta, 1819-ben a Conservatoire des Arts et Métiers tanára lett, s Angolországban tett második utazása után, báróvá nevezték ki. 1832-ben a politikai és társadalmi tudományok akadémiaja választotta tagjává, s e közben politikai téren is működvén, 1837-ben Franciaország pairjévé lett. Az 1848-ik évi forradalom után mind a Constituantban, mind a törvényhozó testületben a majoritással tartott, de az Orleansok javainak elkobzása után egyidőre kegyvesztetté lőn; hanem később ismét tagja lett a császári senátusnak, melyben a pápa világi hatalma mellett és a protestáns Németország ellen tartott beszédeivel tűnt föl. Munkái közül megemlítendő a Voyages dans la Grande-Bretagne, 1816—1819; Géometrie mécanique des arts et métiers et des beaux-arts, 1825—1827; Forces productives et commerciales de la

France, 1827. Elhunyt Párisban január 18-ikán.

DUPPA B. F. A szerves vegytan körében, többnyire Perkinnél és Franklanddal közösen végzett vizsgálatairól és dolgozatairól ismeretes tudós. Elh. novemb. 20-ikán.

FEDCSENKO ALEXIS P. A Scsurowszky-glecsér fölfedezése által (Chokand Khánságban 1871) híre kapott orosz utazó és természetvizsgáló; a Col du Géant megmászása alkalmával hóvihar sodorta el szept. 14-ikén. Svájcba geologiai kutatások tétele és különösen a Mont-Blanc és a Col de Géant glecsereinek a chokandi glecserekkel leendő összehasonlítása végett utazott.

FLACHAT EUGÈN. Érdemdús francia mérnök, sz. 1802-ben, elh. Párisban június 16-ikán. Különösen a francia vasútak és hajózás előmozdítása körül szerzett érdemeket.

FRAUENFELD GYÖRGY LOVAG, jeles zoolog, a bécsi udvari állattani gyűjtemény őre, és a Zoologisch-botanische Gesellschaft első titkára. Született 1806-ban, tudományos állását saját erejéből vívta ki, mert szülői gyakorlati embernek szánták, s ő mint posta-hivatalnok kezdte meg pályáját; hivatása azonban más útra térítette. Éles esze és megfigyelő képessége a természettudományok szerencsés művelőjévé tették, s az állati biologia körében számos becses dolgozattal gazdagította a tudományt. Frauenfeld 1850-ben többek közreműködésével alapította a bécsi állatnövénnytani társaságot, melynek eszméjével már 1848-ban foglalkozott, s a melynek élete folytáig 1873. október 8-ikáig első titkára és tulajdonképeni lelke volt. 1857-, 1858- és 1859-ben mint praktikus zoolog vett részt a Navarra világútjában, melyről már útközben is igen vonzó és élénk leírásokat küldött haza. Érdemei elismerésül számos tudományos társulat tisztelte meg kitüntetésekkel, s 1863 óta a k. m. Természettudo-

mányi Társulatnak is levelező tagja volt. Értekezései és kisebb dolgozatai legnagyobbbrészt a zoológ.-bot. Ges. Közleményeiben jelentek meg.

GODARD, ismeretes francia lég-hajós, elh. szept. 15-ikén 71 éves korában.

HANKEL, HERMANN, született 1839 febr. 24-ikén Halleban, tanult Lipszéban és Göttingában, hol 1861-ben pályadíjat nyert a bölcsészeti facultáson „Zur allgemeinen Theorie der Bewegung der Flüssigkeiten“ című munkájával. 1863-ban Lipszéban habilitálta magát a matematikára „Die Euler'schen Integrale bei unbeschränkter Variabilität des Argumentes“ című dolgozatával. 1867-ben rendkívüli tanár lett, s ugyanazon év őszén Erlangenbe, 1869-ben pedig Tübingába ment a matematika rendes tanárának, a hol el is húnyt aug. 18-ikán. Folyóiratokban közlött dolgozatain kívül megemlítenők előadásai a complex-számokról (Lipcse, 1867). — Hátrahagyott kézírataiból édes atyja 1874 végén adta ki „Zur Geschichte der Mathematik im Alterthum und Mittelalter“ cím alatt azon dolgozatait, melyek, már régebben tervezett munkájából, a matematika egyetemes történetéből, már készen voltak.

HANSTEEN CHRISTOPHER, földdelejeességi kutatásairól híres physikus, sz. 1784 szeptember 26-ikán Christiániában, a hol iskoláit elvégezvén, 1802-ben a kopenhágai universitásra ment, eleinte jogi tudományokat, később matematikát tanulva, és 1806-tól kezdve a frederiksborgi gymnasiumon a matematikát tanítván, egyszersmind a földdelejeesség tanulmányozására is gondot fordított. Egy ezzel a tárggyal foglalkozó munkájával a kopenhágai akadémia pályadíját nyerte el, s 1814-ben az akkor alapított (akkor még dán) christiániai egyetemre tanárnak hívták meg. Királyi költségen nyomtatott nagy műve „Untersuchungen

über den Magnetismus der Erde“ 1819-ben jelent meg, s a foganata az lett, hogy azóta a fölfedezésekre indúlt utazók magnetikai megfigyeléseket is tettek az ő módja szerint. H. maga is beutazta e célból Angol-, Francia-, Észak-Német- és Finnországot, és 1828—1830-ban a norvég kormány költségén nagyobb útra indúlt E r m a n n és D u c kíséretében Szibériába, Kiachtába és Irkucska. Ez utazás eredményei részint folyóiratokban (az első isodynam-térkép a Norweg. Magazin for Naturwissenschaftlerne-ben 1832), részint Ermann munkájában „Reise um die Erde durch Nordasien und die beiden Oceane“ (7 köt. Berlin, 1833—1842) vannak letéve. Hansteen maga is írt újáról „Reiseerinnerungen aus Sibirien“ (németül Sebaldtól, Lipcse, 1854); legfontosabb műve a „Resultate magnetischer, astronomischer und meteorologischer Beobachtungen auf einer Reise nach Sibirien“ 1863-ban jelent meg Christianiában. Hansteen unszolására 1833-ban engedélyeztetett egy csillagda építése Christiániában, melynek parkjában 1839-ben delejeességi észleldét is rendeztek be. Hansteen tevékenysége azonban még messzebbre is kiterjedt; előadásokat tartott a tűzeri és mérnöki iskolában az alkalmazott matematikából, 1837-ben Norvégia trigonometriai fölmérését vezette, közreműködött a mérték- és súlyrendszer revisiójában stb. 1861-ben a nyilvános pályáról visszavonúlt, de magnetikai megfigyeléseit még ezután is folytatta, míg aggkorának gyöngeségei ebben néhány évvel ezelőtt meg nem akadályozták. Szülővárosában húnyt el aprilis 15-ikén.

KAUP, JOHANN JAKOB, jeles zoológ, a darmstadti természetrizsi muzeum inspektora. Sz. 1803-ban april. 10-ikén Darmstadtban, s ugyanott húnyt el 1873 jul. 8-ikán. Iskoláit végezve, 1822-ben Göttingába, Blumenbachhoz, később Heidelbergbe,

s onnan Leidenbe ment, hol a természetrajzi muzeumban kapott alkalmazást, s főleg hullókkal és halakkal foglalkozott. — Nemsokára visszatért szülővárosába, hol eleinte igen szerény állása volt a muzeumon. Munkái kitünő megfigyelő és összehasonlító képességéről tesznek tanúságot; az „Isis“ folyóiratban megjelent dolgozatain kívül megemlítendő a „Skizze der Entwicklungsgeschichte der Thierwelt“ (1829), mert e munkában még jóval Darwin előtt ki volt fejezve az alantiból magasabb fokra fejlődés gondolata azon párhuzamban, melyet a hullóktól kezdve, a madarakon át a gerinces állatokig vitt. Később azonban, elég csodálatos, e művét csak ifjúkori botlásnak nyilvánította. Őslénytani összehasonlító tanulmányai útján, Cuvierrel jutott élénkebb összeköttetésbe, s meghívások következtében néhány évig Londonban és Párisban tartózkodott tudományos munkákat végezendő az ottani muzeumokon. Őslénytani tanulmányainak eredményét a „Beiträge zur näheren Kenntniss der urweltlichen Säugethiere“ című munkában adta ki.

KIND, CARL GOTHELF, híres földfúró mérnök, szül. 1801 junius 7-ikén Lindében, Freiberg mellett, Német- és Franciaországban dolgozott kedvező sikerrel. Legutólszor Páris mellett Passyban fűrt artézi kutat, mely 586 méter (296 öl) mélységű és óránként 1300 köbméter vizet ad. Sok kitüntetés érte, a párisi világtárlaton a nagy jutalmat nyerte el. Fúrókészületeit és eljárását Rühlmann írta le (Wirth's Gewerbekalender, Weimar, 1871). Elh. márc. 9-ikén.

KRONAUER, JOHANN HEINRICH, a zürichi műegyetemen a mechanikai technologia tanára. Decz. 23-ikán este szétzúzott fejjel találták műegyetemi szobájában, mellette egy puska hevert a technologiai gyűjteményből. Időnként búskomorságban szenvedett.

KOVÁCS GYULA, volt pesti egyetemi tanár. Sz. 1815 szeptember 15-ikén Budán, elh. 1873 junius 22-ikén. A Természettudományi Társulatnak három éven át, 1859-től 1862-ig alelnöke volt. Életrajza a Természettudományi Közöny VI-ik kötetében, 161—164-ik l.

LEUNIS, JOHANNES, híres természetvizsgáló, a hildesheimi gymn. tanára és a káptalan vicarius. Szül. 1802. jun. 2-ikán Mahlerntenben, Hildesheim közelében; atya szatócs volt s fiát eredetileg kereskedőnek szánta, de ez a hildesheimi Josephinumba jutván, a papi és tanári pályára adta magát, s midőn a természetrajz tanszékét reá bízták, bámulatos szorgalommal és kitartással vetette magát szakmája tanulmányozására, melyet 49 éven át teljes tüzzel folytatott. Tankönyvei rendkívül nagy elterjedésre tettek szert, az „Analytischer Leitfaden für den ersten wissensch. Unterricht in der Naturgeschichte“ állattani része, 1852—1859, öt, növénytani része 1853—1870, hat és ásványtani része négy kiadást ért; a „Schulnaturgeschichte“ állat- és növénytani része, 1848—73, szintén hét kiadást ért. Főmunkája: „Synopsis der drei Naturreiche“ két kiadást látott (az állat- és növényt. rész. 1844—1864) s kimerítő teljességű mű; ásványtani részét Römer A. dolgozta át. Megemlítendő munkái még a „Nomenclator zoologicus“ és a kigyókról írt monographiája (a gymn. programjában 1869). Halála a Synopsis egyik javító-íve mellett érte el apr. 26-ikán este.

LIEBIG, JUSTUS VON, híres vegyész. Sz. 1803. május 13-ikán Darmstadtban, elh. 1873. apr. 18-ikán Münchenben. Életrajza és tudományos jellemzése a Természettudom. Közl. VI-ik kötetében 229 és 257. l.

LIVINGSTONE, DAVID, híres afrikai utazó. Sz. 1817-ben Blantyreben, Glasgow mellett. Mint hittérítő utazta be 1840 óta Afrika legismeretlenebb

vidékeit, megbecsülhetetlen felfedezésekkel gazdagítva a tudományt. Afrika belsejében húnyt el augusztus 15-ikén.

LÜHDER, WILHELM, alapos képzettségű zoológ. Tanulmányait a greifswaldi egyetemen elvégezvén, 1872-ben Reichenow és Buchholtz társaságában a forróövi nyugoti Afrikába utazott a fauna tanulmányozása végett, de útközben elhunyt váltólázban márcz. 12-ikén.

MAURY, MATTHEW FONTAINE, nagy hírű amerikai hydrograph. Született 1806. febr. 24-ikén Spottsylvaniaiban, Virginia államban. Szülői francia származásúak voltak, s nem sokára Tennesseebe tevén át lakásukat, Maury is ott nevelkedett. 19 éves korában (1825), a tengerészetbe lépett mint hadapród, s a „Vincennes“ hajó földközi útvábon négy évet töltött, a mely utazása alatt megkezdé „Treatise on Navigation“ cz. munkáját; 1836-ban hadnagygyá lett, s egy felfedező utazáson mint csillagász vett részt; de 1839-ben karja véletlenül megsérült, s a tényleges szolgálatból kénytelen volt kilépni. Ekkor Washingtonban a térképek és műszerek tárházának élére állott, melyből később az Egyesült Államok tengerészeti csillagdája és hydrographiai intézete támadt. A szelek járására már a „Vincennes“-en tett útja közben figyelmet fordított és fontosságukat a rövidebb hajójáratok kipuhatólására már akkor felismerte. A hydrogr. intézeten e tanulmányait tüzetesebben folytata, s a rendelkezésre álló hajónaplókból a szélirányok változó áramlását térképekbe rajzolta bele; de minthogy az alapul szolgáló anyag igen silány volt, 1842-ben az admirális elé tervet terjesztett minta-hajónaplókra, a melyekbe a hadi és kereskedelmi hajók vezetői meteorologiai és hydrographiai megfigyeléseiket lennének bejegyzendők. Ajánlatát elfogadták, s 8—9 év múlva már 200 kéziratkötet állott

Maury rendelkezésére, telve megfigyelések adataival, s a melyek mind-egyike k. b. 2500 megfigyelési napra terjedt. Minthogy ez anyag földolgozására és kartographiai alkalmazására nézve a legtágabb körű részvétel mutatkozott kívánatosnak, ha gyakorlatilag hasznavehető eredményekre akartak jutni, Maury nagy buzgóságot fejtett ki egy általános meteorologiai kongressus létre hozására, melyben minden tengerjáró állam részt lenne veendő. Vágya 1853-ban teljesült, s a brüsseli kongressusra Amerika, Angol-, Dán-, Norvég-, Svéd-, Francia- és Oroszország, Portugália, Belgium és Holland küldtek képviselőket. Ez alkalommal állapították meg a hajózásra fontos hydrogr. és meteor. mozzanatok egyező jelzését; s a kongressusnak folyamánya volt a londoni hydrographiai intézet alapítása, melyet az utrechti és párisi hajózási meteor. intézet (1868) és a hamburgi világító torony követett. Maury azon jótéteményeit, melyekben a tengerjáró nemzeteket a legnagyobb körökben való vitorlázásra felállított rendszeré, szélirány- és áramlásmutató térképei útján részesítette, jóformán nem lehet eléggé megbecsülni. „Physical geography of the Sea“ cz. munkája 1856-ban jelent meg Londonban és több nyelvre lefordított, szerzője nevét a legtágabb körökben megismertetvén. E könyve a hydrographiai kutatásoknak új lendületet adott. Az amerikai észak-déli háború kitörése alkalmával szülő-állama pártjára állott, s 1861. aprilis 19-iken elhagyta washingtoni állását, legelőbb is Angolországba utazandó. Azután Miksa császárhoz csatlakozott, ki őt a bevándorlási ügyek főnökévé tette Mexikóban. Miksa császár szerencsétlen elhúnyta után ismét szülőföldre tért vissza, s élete utolsó éveiben a lexingtoni collegium tanára volt, a hol el is húnyt febr. 1-én.

JOHN STUART MILL, szül. 1806. május 20-ikán Londonban, elh. 1873.

május 8-ikán Avignonban, Franciaországban. Híres philosophiai és nemzetgazdasági író, s e névsorban különösen logikája révén említjük meg (System of logic, ratiocinative and inductive. 2 köt. 1843), melyről Liebig azt mondta, hogy kutatásainak és sikereinek egy részét az ebben lerakott módszereknek köszöni.

NAUMANN, FRIEDRICH KARL, híres mineralog és geolog. Szül. Dresdában, 1797. május 30-ikán. Iskoláit Pfortában végezte, s 1816-ban Werner tanítványa volt Freibergben; később Lipcsébe és Jenába ment, a hol bölcsészettudorra avattatott, míg ezután ismét a freibergeri bányászakademiára ment vissza, különösen hogy Mohs előadásait hallgathassa. 1821—1822-ben tudományos utazásra ment Norvégiába, s visszatérte után 1823-ban Jenában, 1824-ben Lipcsében képesítette magát egyet. magántanárrá, de már két év múlva Mohs helyére hívták meg a freibergeri bányász-akademiára a krystallographia tanárának, hol Kuhn halálával (1835) a geognosia tanszékét is reá bízták. Ezalatt Cotta Bernhard társaságában kidolgozta Szászország geognostikai térképét is. 1842 őszén azonban a lipcsei egyetemre ment, a hol 1870-ig működött. Azóta nyugalomban élt szülővárosában, Dresdában, s ott is húnyt el 1873 november 26-ikán. Naumann nemcsak szellemgazdag és serkentő előadásai által terjesztette az ásvány- és földtani ismereteket, hanem maga is tetemesen előbbre vitte a tudományt a kristálytan, ásványtan és geognosia körében munkálkodván. Munkái közül megemlíthetők: Lehrbuch der reinen und angewandten Krystallographie, 2 köt. Lipcse, 1830; Anfangsgründe der Krystallographie, Dresden 1840. 3-ik kiadása 1854; Elemente der Mineralogie, Lipcse, 1846, 9-ik kiadása 1874; Beiträge zur Kenntniss Norwegens, 2 köt. Lipcse 1824; és Lehrbuch der

Geognosie, 2 kötet. Lipcse 1850—1853. 2-ik kiadása 1858-ban indult meg, de csonka maradt.

NÉLATON AUGUSTE, híres francia sebész. Sz. 1807. június 8-ikán. Dupuytren tanítványa, 1851 óta a párisi sebészi kóroda tanára, 1866-ban III-ik Napolen háziorvosa, 1868-ban senator. Elh. szept. 21-ikén.

REUSS, AUGUST EMIL RITTER VON, érdemes palaeontolog, a bécsi cs. k. tudom. akademia tagja és egyetemi tanár. Szül. Prágában 1811. július 8-ikán. Számos értekezése a csehországi krétaképlettel foglalkozik. 1849-ben a prágai egyetemen és műegyetemen az ásványtan tanára, 1865 óta Bécsben. Elh. novemb. 8-ikán.

DE LA RIVE AUGUSTE, híres genfi physikus. Sz. 1801. okt. 9-ikén. Már atyja bevezette az electro-dynamika tanulmányába; a genfi akademia physika tanára, honnan 1830-ban a demokratikus mozgalmak következtében távozott, s hosszabb ideig külföldön tartózkodván, 1834-ben visszatért Genfbe, és 1841-ig a „Bibliothèque universelle de Genève“ tud. folyóiratot szerkesztette. Ez időben ismét megkezdte villanyossági és galvanoplastikai kísérleteit. Vagyonos ember lévén, egészen a tudománynak élhetett, s dolgozatai legnagyobb részt a villanyosságban és alkalmazásai körében forogtak; önálló munkái közül különösen megemlíthető a Traité d'électricité théorique et appliquée, Paris, 1854—1858. 3 kötet. Elh. Marseilleben nov. 27-ikén útközben Cannesfelé, a hova szélütés okozta bajában üdülést ment szerezni.

ROSE GUSTAV, híres mineralog és krystallograph. Sz. 1798. márczius 28-ikán Berlinben, elhunyt ugyanott július 15-ikén. Eleinte a gyakorlati bányászatra adta magát (1816), de tüdőgyuladása következtében kénytelen volt a foglalkozást abba hagyni, s az ásványtan és vegytan elméleti tanulmányozásához fogott, 1820-ban Berlinben promoveált, 1821-ben

Stockholmba ment Berzeliushoz, 1822-ben a berlini egyet. ásványgyűjtemény őre, 1826-ban az ásványtán rendkívüli és 1839-ben rendes tanára lett. 1829-ben Ehrenberggel együtt Humboldtot kísérte szibériai utazásán, s azon alkalommal szerzett tapasztalatait ásványtani és geognostikai tekintetből „Reise nach dem Ural, dem Altai und dem Kaspischen Meere“ cím alatt adta ki. Poggendorff Annálisaiban és más folyóiratokban megjelent számos értekezésén kívül megemlítendő: „Elemente der Krystallographie“ (Berlin, 1830), „Ueber das Krystallisations-System des Quarzes“ (Berlin, 1846, értekezés) és „Das Krystall-chemische Mineralsystem“ (Lipcse, 1852). A berlini akad. kiadványaiból különösen megemlítendő: „Über die heteromorphen Zustände der kohlen sauren Kalkerde“ stb. 1834 óta tagja volt a berlini tudományos akademiának, a berlini bányász-akademia curatoriának tagja, és titkos tanácsos.

RUSSEL, JOHN LEVIS, különösen Új-Anglia kryptogam-florája körül érdemeket szerzett botanikus, az „Essex Country Natural Hist. Society“ alapítója és elnöke; e társulat később az Essex Institute egy részévé lett. Elh. Salemben, az Egyesült-Államokban, 65 éves korában, 1873 június 7-ikén.

SCHWEITZER, CASPAR GOTTFR. LUDWIG. Sz. 1816 febr. 10-én Zürich Kantonban, Wylaban. 1839-ben Königsbergben Bessel alatt, 1841/1842-ben Pulkovában Struve mellett végezte csillagászati tanulmányait. Moskvában egy tudományos intézet igazgatója, 1857-től az ottani csillagda vezetésével bízott meg. Többek között négy üstököst is fedezett fel: 1847 IV, 1849 III, 1853 II, 1855 I. — Elh. Moskvában jul. 6-ikán hosszas betegség után, haláláig a csillagda igazgatója és orosz állami tanácsos.

SENGWICK ADAM, híres angol geolog. Sz. 1784 Dentben Yorkshire-

ben. Cambridgben tanulta a természettudományokat, 1809-ben Fellow, és 1807-ben, 35 éves korában, egyet. tanár. Legfontosabb munkálatait Murchisonnal (volt tanítványával) készítette az angol köszénképlet alatt fekvő üledékes kőzetekről, melyek cambri, siluri és devoni rétegek név alatt ismeretesek. Kétszer volt elnöke az angol geologiai társaságnak és 1851-ben a társaság a brit-szigetek, az Alpések és a Rajnavidék geologiai alkotásának kikutatásáért, a Wollaston-éremmel tüntette ki. Főbb munkái „The Silurian System“ (1839 Murchisonnal), „British Palaeozoic Rocks and Fossils“ (1851—1855 M'Coy közreműködésével) és „Discourse on the Studies of the University of Cambridge.“ Számos értekezése a British geological Society Közlönyében. 1871-ben letette tanári hivatalát. Elh. 1873 január végén Cambridgben.

SULLIVANT, WILLIAM S. érdemdús botanikus. Sz. 1803 Columbus mellett Ohio-ban, elh. ugyanott apr. 30-ikán. Különösen a mohokkal foglalkozott; legelsőbben az Alleghani hegység mohait írta le, később a Wilke-féle expedítio mohgyűjteményét (1859) és „Icones Museorum“ című nagy munkájában keleti Észak-Amerika mindazon mohait, melyek az ideig még le nem irattak.

TORREY JOHN, Darlington halála után az amerikai botanikusok Nestora, róla nevezték el az Észak-Amerikában és Északkeleti-Ázsiában előforduló Torreya-nemet a Taxaceák családjából. Elh. márcz. 10-ikén.

DE VERNEUIL (POULLETIER), PHILIPP EDOUARD, jeles geolog. Sz. Párisban, 1805 febr. 13-án. Murchison és Keyserling gróf társaságában részt vett egy oroszországi expedítio-ban, melynek eredményeit „The Geology of Russia in Europe and the Ural Mountains“ című művében írta le (két kötet, Páris és London 1845). Számos értekezése jelent meg a „So-

ciété de géologie de Paris“ kiadványaiban, a mely társulatnak elnöke is volt. Elhunyt 1873 május 29-ikén.

ZANTEDESCHI FRANCESCO, a physika és philosophia tanára a velenzei kir. lyceumon (1838 óta). Szül. 1797 aug. 18-ikán Dolcebán, Verona kerületben, korán a papi rendbe lépett, s veronai tanársága után hasonló minőségben működött Páduában, míg 1855 ben meg nem vakult. Az iskolai használatra szánt „Instituzioni di filosofia e di fisica“ című könyvön kívül 300-nál több értekezése jelent meg, nagyobb részt a „Biblioteca Italiana“ és a „Bibliothèque Universelle de Genève“ folyóiratokban, a physika valamennyi

ágából. Különösen a súlytalanokkal és a meteorológiával foglalkozott. Zantedeschi már akkor utalt a magnetismus által ébreszthető villanyosságra, mielőtt Faraday a magneto-elektricitás fölfedezését nyilvánosság elé bocsátotta (Biblioteca Ital. Vol. 53. 1829-ben, és Bibl. Univ. de Genève. Vol. 43. 1830-ban). Hasonlóképp már Brewster előtt fölhitva a figyelmet a színek elnyelési csikjaira, melyek a Föld légköre által idéztetnek elő. (Encyclopedia di chimica scientifica ed industriale). Legutóbbi éveiben írt autobiographiája a veronai Akademia archivumában látott napvilágot. (*Jahrbuch der Erfindungen stb. után*)

P.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

É L E T T A N.

(1.) A SZOBAFÜTÉS PHYSIOLOGIÁJA. Testünknek, mint ismeretes, folytonosan meg van bizonyos hőmérséke, mely egészséges állapotban (a hónalj alatt mérve) 36·5—37·5 Celsiusfok között ingadozik. E hőmérséki fok kevés ingadozással megmarad, akár milyen az idő, meleg vagy hideg, akár milyen éghajlat alatt lakik az ember, a forró égőv alatt vagy a hideg sarki tájakon. Ez az a hőmérséki fok, melynél szervezetünk testi és szellemi munkáját kellőleg képes teljesíteni.

Annak oka, hogy testünknek e hőmérsékét az időjárás viszontagságai ellen folytonosan fenn tudjuk tartani, abban fekszik, hogy akarva, nem akarva, ösztönszerűleg szabályozzuk egyfelől a szervezet meleg termelését, másfelől annak meleg kiadását.

Testünk melege ugyanis úgy származik, hogy megemésztett eledeleink szénje vérünkben és egyes testrészeinkben a tüdőnkön beszívott élenynyel egyesülve az ég. Az így keletkező

meleg tetemes mennyiségű. Felnőtt ember, ki rendesen táplálkozik, 24 óra alatt annyi meleget termel, mely elég volna 460 mázsa jég hideg víznek fölforrálására. Ily nagyfokú melegtermelés mellett a szervezet rövid időn túlságosan megmelegednék, ha melegtől folytonosan meg nem szabadulhatna, a mi az ú. n. lázas állapotban meg is történik, a midőn a túlhevült szervezet, épen úgy, mint a túlfűtött gőzgép, képtelenné válik a normális munkára. Szerencsére e túlhevülés rendes körülmények között nem történhetik meg. A termelt melegnek 77·5 százaléka a bőrön távozik el a testből: részint a környező testekre való melegelvezetés és kisu-gárgás által, részint pedig az által, hogy az izzadó mirigyek váladékainak elpárologtatására fordítatik. 19·9 százalék a tüdőnkön át távozik el a testből, a mennyiben részint a behelt hideg levegő megmelegítésére fordítatik, részint pedig víz elpárologtatásra; 2·6 százalék végre a gyomorba

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.